

*Actum in Curia Regia Varsaviensi
Die Quintâ Mensis Maji,
Annò Domini Millesimò
Septingentesimò Nonagesi-
mò Primò.*

„Brzmi Polonez Trzeciego Maja!”

AD Officium & Acta presentia Castrénsia Capitanealia Varsaviénsia person-
liter veniens Magnificus Antonius Sierczyński Sacrae Regiae Majestatis, &
Comitiorum Ordinariorum Generalium ac Confœderationis Generalis Regni Se-
cretarius, Eidem Officio & Actis Ejus, Constitutionem Infra exarata obtulit, ad
Ingrossandumque in Acta presentia porrexit, tenoris talis ==

Ustawa Rządowa.

W IMIĘ BOGA, W TROJCY ŚWIĘTEJ JEDYNEGO.

STANISŁAW AUGUST z Bożej Łaski, i Woli Narodu KROL Polski,
Wielki Książę Litewski, Ruskii, Pruski, Mazowiecki, Zmudzki, Kiiowski, Wo-
łyński, Podolski, Podlaski, Inflancki, Smoleński, Siewierski, i Czerniechowski.
Wraz z STANAMI Skonfederowanymi w Rzeczpospolitą Narod Polską re-
prezentującymi.

Uznać, iż los Nas wszystkich od ugruntowania i wydoskonalenia Kon-
stytucji Narodowej jedynie zależy, długim doświadczeniem poznawszy zadawnio-
ne Rządu Naszego wady, a chcąc korzystać z pory, w jakiej się Europa znay-
duje, i z tej dogorywającej chwili, która Nas samym sobie wróciła, wolności
hańbiących Obcej Przemocy nakazów, ceniąc drożej nad życie, nad szczęśli-
wość osobistą, egzystencją polityczną, niepodległość zewnętrzną i wolność we-
wnętrzną Narodu, którego los w ręce Nasze jest powierzony, chcąc oraz na
błogosławieństwo, na wdzięczność współczesnych i przyszłych Pokoleń zasłu-
żyć, mimo przeszkód, które w Nas namiętności sprawować mogą, dla Dobra po-
wzrochnego, dla ugruntowania Wolności, dla ocalenia Ojczyzny Naszej, i Jey
Granicy, z największą stałością Ducha, niniejszą Konstytucją uchwalamy, i
tę całkowicie za świętą, za niewzruszoną deklarujemy, dopóki Naród w cza-
sie Prawem przepisany wyrażą wolę swoją nie ~~używać~~ potrzeby odmienienia w
niej, jakiego Artykułu. Do której to Konstytucji dalsze Ustawy Sejmu tera-
źniejszego, we wszystkim stonować się mają.

I.

Religia Panująca.

Religią Narodową Pannią jest, i będzie Wiara Święta Rzymska Kato-
licka, ze wszystkimi Jey Prawami, przecięcie od Wiary Panującej, do jakiegokolwiek
Wyznania, jest zabronione, pod karą Apostazji. Ze zaś taż
sama Wiara Święta przykazuje Nam kochać Bliźnich Naszych; Przeto wszyst-
kim Ludzom, jakiegokolwiek bądź Wyznania, pokoy w Wierze, i Opiekę
rządową winniśmy, i dla tego wszelkich Obrządków, i Religii wolność, w
Krajach Polskich, podług Ustaw Królewych, warujemy.

II.

Szlachta Ziemianie.

Szanując pamięć Przodków Naszych jako Fundatorów Rządu Wolnego,
Stanowi Szlacheckiemu wszystkie Swobody, Wolności, Prerogatywy Picz-
A
wszeń-

Laudacya Dnia Jutrzejszego
przez

Bibliofila Młocińskiego
Woyciecha Kochlewskiego
Dnia 30 Aprilis Roku 2004
W wigilye przystąpienia
Rzeczypospolitey
do Unii Europejskiej
MIANA

A wysłowiona
z przygodności wystawy
Brzmi „Polonez
Trzeciego Maja”!
uczynioney w Szymbarku w
Dworku Mieszczańskim
a ukazującej
Konstytucye 3 Maja
y xięgi tylko Jey improwowane

Są wielkie daty w historii
każdego narodu. Czy jutro,
1 maja 2004 roku, taką datą
będzie – pokaże czas.

3 Maja niewątpliwie taką datą
jest. Różne były oceny
Konstytucji 3 maja. Byli i tacy,
którzy uważali, że przez
Konstytucję straciliśmy niepod-
ległość. Są też tacy, którzy
twierdzą, że jutro stracimy
niepodległość.

Ale byli i są tacy, którzy
uważają, że w XVIII wieku
Polska już nie była państwem
niepodległym. Rozbiory to
skończenie fikcji niepodległości
i „uporządkowanie” domen
zaborców.

Są również tacy, którzy do tej
pory twierdzą, że po 1945
byliśmy niepodlegli.

Brzmi *Polonez Trzeciego Maja*? — Skoczne dźwięki
 Radością oddychają, radością słuch poją,
 Dziewki chcą tańczyć, chłopcy w miejscu niedostoją —
 Lecz starców myśli z dźwiękiem w przeszłość się uniosły,
 W owe lata szczęśliwe, gdy senat i posły,
 Po dniu Trzeciego Maja, w ratuszowej sali,
 Zgodzonego z narodem króla fetowali;
 Gdy przy tańcu śpiewano: *Wiwat Król kochany!*
Wiwat Sejm, wiwat Naród, wiwat wszystkie Stany!

Mistrz coraz takty nagli i tony natęża,
 A w tym puścił fałszywy akord jak syk węża,
 Jak zgrzyt żelaza po szkłe — przejął wszystkich dreszczem
 I wesołość pomieszał przeczuciem złowieszczym.

Zasmuceni, strwożeni, słuchacze zwątpili,
 Czy instrument niestrojny? czy się muzyk myli?
 Nie zmylił się mistrz taki! on umyślnie trąca
 Wciąż tę zdradziecką stronę, melodyę zmaca,
 Coraz głośnień targając akkord rozdasany,
 Przeciwno zgodzie tonów skonfederowany;
 Aż Klucznik pojął mistrza, zakrył ręką lica
 I krzyknął: znam! znam głos ten! to jest TARGOWICA!

„Brzmi Polonez Trzeciego Maja!”

Wystawa ze zbiorów
 Wojciecha Kochlewskiego

Ośrodek Budownictwa Ludowego w Szymbarku
 Dworek Mieszczański

Piątek, 30 kwietnia – środa, 5 maja 2004 r.

Komitet Założycielski
 Towarzystwa Bibliofilów Polskich w Warszawie

Na frontyspisie faksymile „Koncertu nad koncertami”
z „Księgi dwunstej” *Pana Tadeusza*. Paryż 1834,
tom drugi, str 279-280.

Na str. 20 jako finalik ozdobnik z karty tytułowej książki
Głos wolny wolność ubezpieczający. 1733.

W tym katalogu poz. 30 i 2.

Druga to indywidualna wystawa z moich zbiorów. Od tej poprzedniej mija właśnie dziesięć lat. Tylko *Portret Moskwy...* i jego reprint znalazły się na obu wystawach (zob. w katalogu poz. 15 i 110). Pozwalam sobie zacytować fragment z katalogu tamtej wystawy:

[Poz.] 106. *Portret Moskwy...* przez FM. [Franciszek Jaxa Makulski]. Warszawa : Drukarnia Piotra Zawadzkiego, 1790 + reprint: Warszawa : Nadzieja 1985

Reprint wydany przez podziemne wydawnictwo Nadzieja z inspiracji i egzemplarza wystawcy. Stał się powodem jego zeznawania (a raczej odmowy odpowiedzi na pytania) na rozprawie prowadzonej przez (nomen omen) sędziego Eugeniusza Kołtuniaka, który następnie w uzasadnieniu wyroku skazującego stwierdził: „po co robotnicy mają uczyć się historii...”.

Właśnie, po co ktokolwiek ma się uczyć historii? – mam nadzieję, iż ta i jej podobne wystawy dają wystarczającą odpowiedź na to pytanie.

A propos, jak dużo ludzi wie, że przez szereg lat za posiadanie takiego *Pana Tadeusza*, jak ten, który tu leży w gablocie, można było przejechać się (lub pójść) na Syberię? A mimo to, nie jest to wcale rzadki druk.

Wojciech Kochlewski

PS. Mam nadzieję, że wystawa, która miała tu być równolegle – trzeciomajowe plakietki okienne ze zbiorów Kaspra Świerżowskiego – też tutaj zawita.

I. O NAPRAWĘ RZECZYPOSPOLITEJ

Polemiki w czasach Stanisławowskich

(Gabl. 1, poz. 1-25)

O rozwoju i wielkości publicystyki doby Stanisławowskiej wymownie świadczy spis chronologiczny druków XVIII wieku zestawiony przez Karola Estreichera. Liczy on 706 stron, przeciętnie na stronie jest nieco ponad 60 pozycji. Pięćdziesiąt pierwszych lat wieku to 232 strony, lata 1788-1792 to 102 strony.

Na tej wystawie znajdują się karty tytułowe dwóch tuzinów z okładem druków z tamtego okresu, a wśród nich te najważniejsze.

1. Kazania seymowe X. Piotra Skargi S.J., w obecności Zygmunta III mianę. Podług edycji w Krakowie roku 1600 przedrukowane w Warszawie, 1792.

2. Głos wolny wolność ubespieczający. Roku Panskiego M.DCCXXXIII [1733].

Praca, najprawdopodobniej pióra Mateusza Biełozora, częściowo zmieniona, rozwinięta i wzbogacona przez króla Stanisława Leszczyńskiego, wydana w rzeczywistości w 1743 r. po raz pierwszy w Nancy (a może w Toruniu lub Gdańsku).

3. O skutecznym rad sposobie, albo O utrzymywaniu ordynaryjnych seymów. (...) W Warszawie w Drukarni J.K.Mci y Rzpłtey u XX. Scholarum Piarum. Roku MDCCLX [1760].

Autor Stanisław Hieronim Konarski. – Ekslibris Józefa Zawadzkiego.

4. O przywroceniu dawnego Rządu według pierwiastkowych Rzeczypospolitey ustaw. Przez J.W.I.M. Pana Wielhorskiego, Kuchmistrza W.X. Litt[ewskiego]. (...) 1775.
Miejsce druku nieznane.

5. Prawo polityczne Narodu Polskiego przez X. Wincentego Skrzetuskiego S.P. (...) Tom I. W Warszawie, w Drukarni J.K.Mci i Rzeczypospolitey u XX. Scholarum Piarum, 1782.

6. Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego, Kanclerza i Hetmana W.K., do dzisiejszego stanu Rzeczypospolitey Polskiej przystosowane.
Autor: Stanisław Staszic, wydrukowano w Supraślu lub w Łucku w 1785 r.

7. **Uwagi nad uwagami**, czyli Obserwacye nad książką, która w roku 1785 wyszła pod tytułem: Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego, Kanclerza i Hetmana W. Kor. W Warszawie, u P. Dufour Konsyl. Nadwor. Druk. J.K.Mci i Rzpłey, Dyrektora Druk. Korp. Kad. M.DCC.LXXXIX [1789].
Autor Jan Ferdynand Nax.

8. **Traktaty polskie** z sąsiednimi mocarstwami zawarte od roku 1618 iak naykródszy być mogło, w samych istotniejszych punktach zebrane, z Konstytucyi wyięte. Z przydatkiem niektórych wiadomości innych Autorów, dla seymujących wypisane y do druku roku 1789 przez J.W. **Jezierskiego**, Kasztelana Łukowskiego podane (...). W Warszawie, nakładem i drukiem Michała Grölla, Księgarza Nadwornego J.K.Mci.

9. **Do Stanisława Małachowskiego** Referendarza Koronnego o przyszłym seymie **Anonyma** listów kilka. Część I. O podźwignieniu sił kraiowych (...). 1788. Od dnia 1 do dnia 24 sierpnia.
Autor Hugo Kołłątaj, wydrukowano w Warszawie.

10. **Mysli polityczne dla Polski**. W Warszawie roku 1789, w Drukarni Wolney.
Autor Józef Pawlikowski. Wcześniej różni badacze za autora tego druku uznawali: Dawida Zygmunta Piłichowskiego, Michała Jerzego Poniatowskiego, Józefa Rufina Wybickiego, Maurycego Franciszka Karpa lub Andrzeja (Jędrzeja) Zamoyskiego.

11. **Prawo polityczne Narodu Polskiego**, czyli Układ Rządu Rzeczypospolitey, projekt w trzeciej części Listów do Stanisława Małachowskiego Marszałka Seymowego i Konfederacyi Generalney obiecany, a Prześwietney Deputacyi do układu przyszłego Rządu wyznaczony podany, służący do dzieła Listów rzeczonych za Część IV. Xsięga I (...). W Warszawie, 1790, nakładem i drukiem Michała Grölla, Księgarza Nadwornego J.K. Mości.
Autor Hugo Kołłątaj.

12. **Ostatnia przestroga dla Polski** (...). W Warszawie, 1790, w Drukarni Uprzywileiowaney Michała Grölla, Księgarza Nadwornego J.K.Mci.
Autor Hugo Kołłątaj. – Ekslibrisy: 1. Adama Zarzeckiego, 2. Józefa Zawadzkiego.

13. **Woyciecha Turskiego** Odpowiedz na dzieło X. Hugona Kołłątaia, Referendarza W.X.Lit.: Uwagi nad pismem &c. W Warszawie, 1790, w Drukarni Nowey J.K.Mci Piotra Zawadzkiego.

14. **O wolności polskiej** przez **Leonarda Krzywkowskiego**, Szambelana J.K.Mci. Roku 1790.
Miejsce druku nieznanne.

15. **Portret Moskwy**, czyli Odpowiedz na pytania: Co jest Moskwa? i w jakim dziś znaduie się stanie? Jakie krzywdy Moskwa poczyniła Polsce? I dla czego Polska z Moskwą poszła do rozwodu? **Przez F.M.** W Warszawie, 1790 roku, w Drukarni Nowey J.K.Mci Piotra Zawadzkiego.
Autor Franciszek Jaxa Makulski. – Ekslibris i pieczętka Stanisława Szenica.

16. **Uwagi praktyczne** o poddanych polskich względem ich wolności i niewoli. W Warszawie, w Drukarni P. Dufour Kons. Nad. J.K.Mci Dyr. Druk. Korp. Kadetów. M.DCC.XC. [1790].
Autor Tadeusz Czacki? – Ekslibris Józefa Zawadzkiego.

17. **Głos na prędcę** do Stanu Mieyskiego.
Domniemany autor Franciszek Jezierski. Autorstwo przypisywano również Józefowi Sołtykowiczowi i Hugonowi Kołłątajowi. Tytuł nagłówkowy. Wydrukowano w Warszawie, 1790.

18. **Woyciecha Turskiego** Mysli o krolach, o successyi, o przeszłym i przyszłym Rządzie. W Warszawie, 1790 roku, w Drukarni Nowey J.K.Mci Piotra Zawadzkiego.

19. **Seweryna Rzewuskiego** Hetmana Polnego Koronnego o successyi tronu w Polsce rzecz krótka.
Wydrukowano w Warszawie, 1789.

20. **X. Hugona Kołłątaia** Referendarza W.X. Litewskiego **Uwagi nad pismem**, które wyszło w Warszawie z Drukarni Dufourowskiej pod tytułem: Seweryna Rzewuskiego, Hetmana Polnego Koronnego o successyi tronu w Polsce rzecz krótka (...). W Warszawie, 1790, w Drukarni Uprzywileiowaney M. Grölla, Księgarza Nadwornego J.K. Mości, w Marywillu Nro 24, pod znakiem Poetów.

21. **Projekt bezkrolewia** wiecznego przez **Pewnego**, w roku 1790.
Estreicher podaje jako autora Gabriela Taszyckiego, na tym egzemplarzu zapiska z epoki przypisuje autorstwo Ksaweremu Walewskiemu. Miejsce druku nieznanne.

22. **Treść pism różnych** względem formy rządu y successyi tronu polskiego, tak dawniey iakoteż i świeżo wydanych, z przyłączeniem niektórych uwag z nichże wypływających. W Sandomierzu, 1791.

23. **Niektóre wyrazy** porządkiem abecadla zebrane y stosownemi do rzeczy uwagami objaśnione (...). Dzieło pogrobowe, przez Xiędza **Franciszka Salezego Jezierskiego**, Kanonika Krakowskiego i Kaliskiego napisane, po śmierci Jego wydane (...) w Warszawie, 1791, nakładem i drukiem M. Grölla, Księgarza Nadwornego J.K.Mci.

24. Sekretna konferencja między S.P. Xsiążęciem Sułkowskim Woiewodą Poznańskim a Marszałkiem Gurowskim w Wieczności. Roku 1791.

Autor Ignacy Łada [Piotr] Łobarzewski. Miejsce druku nieznane.

25. Oda do Ojczyzny z okazji niesłuchanego przypadku Jego Królewskiej Mości.

Autor Adam Naruszewicz, wydano w Warszawie w 1771? – Egzemplarz sobótkowy Juliusza W. Gomulickiego, sygnowany: Sob. 627 (2 V 92). – Sobótki to cosobotnie bibliofilskie spotkania JWC i Józefa Chudka (zm. 1996), mające swoje stałe miejsce (mieszkanie JWC) i swój rytuał (zwykle pytania J.Ch. i odpowiedzi JWC, wymiana książek i innych druków). Śladem po sobótkach są liczne książki ze stosownymi adnotacjami, pojawiające się na aukcjach lub też krążące wśród bibliofilów w innej formie (darowizny, wymiana).

II. PIERWODRUKI „KONSTYTUCJI”. POCZĄTEK LEGENDY

(Gabl. 2, poz. 26-30)

Uznając, iż los nas wszystkich od ugruntowania i wydoskonalenia Konstytucji (...) zawisł (...), wolni od hańbiących obcey przemocy nakazów, (...) dla ocalenia Ojczyzny Naszey, (...) uchwalamy, i tę (...) za świętą, za niewzruszoną deklarujemy (...).

Ustawa rządowa

26. Actum in curia regia Varsoviensi die 21 m. Aprilis, A.D. 1791.

Miasta nasze królewskie wolne w państwach Rzeczypospolitey.

Prawo uchwalone dnia 18 kwietnia 1791, z formułą oblaty z 21 kwietnia. – Pierwodruk (pokazana czwarta, ostatnia strona).

27. Actum in curia regia Varsoviensi die 5 m. Maji, A.D. 1791.

Ustawa rządowa.

Prawo uchwalone dnia 3 maja 1791, z formułą oblaty z 5 maja. – Pierwodruk.

28. Odgłos radosney wdzięczności w dzień jmienin Nayiasniejszemu Stanisławowi Augustowi Królowi Polskiemu &c.&c.&c. po uchwale nowego Rządu, prawem przysięgą i jednomyślnością stwierdzonego jako Oycu Ojczyzny, konsekrowany dnia 8go maja 1791 roku. Przez Xiędza **Andrzeja Grabowskiego** Kapelana Regimentu 10-tego, szefostwa JW. Hrabi na Kościelcu i Działyniu Działyńskiego Orderów Orła Białego i S. Stanisława Kawalera.

W klocku tym karty większego formatu to egzemplarz „Ustawy rządowej” z odrębnym podpisem Adama Skulskiego sekretarza ziemskiego i grodzkiego warszawskiego, z odcisniętą suchą pieczęcią urzędu grodzkiego, nadającą

temu drukowi rangę oficjalnego dokumentu. Zbigniew Goliński w nocy wydawcy umieszczonych w podobiznie pierwodruku „Ustawy”, wydanej w dwusetną rocznicę jej uchwalenia stwierdza, że znane są cztery egzemplarze tego pierwodruku, a tylko na dwu są uwierzytelnienia. Te tu prezentowane są kolejnymi, istnieją jeszcze inne egzemplarze, ale zapewne jest ich niewiele.

29. Ustawa rządowa. Konstytucja 3 maja 1791. Faksymile rękopisu z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie, w dwusetną rocznicę uchwalenia. Wrocław, Ossolineum, 1991.

30. Pan Tadeusz, czyli Ostatni zajazd na Litwie. Historia szlachecka z r. 1811 i 1812, we dwunastu księgach, wierszem, przez **Adama Mickiewicza**. T. 1-2. Wydanie Aleksandra Jełowickiego, z popieraniem Autora. Paryż 1834.

Pierwodruk. – W t. 2 na str. 279 („Księga dwunasta”) „Koncert nad koncertami”. Są to chyba najważniejsze strofy z pierwszej połowy XIX w., utrwalające legendę Konstytucji 3 maja.

III. SEJM WIELKI I REAKCJA (ROSJI)

(Gabl. 3, poz. 31-47)

31. Gazeta Narodowa y Obca.

Wydawana od 1 stycznia 1791 do 4 sierpnia 1792 przez Tadeusza Mostowskiego, Józefa Weyssenhofa i Juliana Ursyna Niemcewicza, „osoby do składu Seymu należące”, była głównym i najpoczytniejszym organem stronnictwa patriotycznego. – Tu pokazano numery z roku 1791: nr 36 (środa, 4 maja), s. 4, oraz nr 37 (sobota, 7 maja), s. 1.

32. Doniesienie Gazety Narodowej y Obcey z 8 sierpnia 1792, o zakazie jej drukowania.

Pod tym karta folio, a na niej:

33. Uniwersał Jego K.Mci w Straży, z obwieszczeniem o Prawie tytuło. Deklaracya względem stanu teraźniejszego Rzplitey z 29 maja 1792 r.

Dotyczy Deklaracyi od Ministra Rosyjskiego. – **Z treści:** „Odebrawszy Deklaracyą Rosyiską obrażającą wolność i niepodległość Rzplitey (...)”.

A obok wzmiankowana:

34. Jakób Bulhakow, Deklaracya (...) dana w Warszawie maia 7/18 dnia 1792 r.

Autor podpisany pod tekstem. – **Z treści:** „Wolność y niepodległość Nayiasniejszey Rzeczypospolitey Polskiej wzbudzała zawsze we wszystkich iey sąsiadach pilną o nią troskliwość”. Miejsce druku nieznane.

35. Kalendarzyk Narodowy y Obcy na Rok Pański 1792 (...). W Warszawie, w Drukarni Uprzywileiowanej Piotra Zawadzkiego. Mostowski, wydawca „Gazety” (patrz wyżej), po sporze z Zawadzkim, kupił drukarnię i kontynuował w niej druk tego dziennika. – W „Kalendarzyku” po kalendarium znajdują się m.in.: chronologia królów i książąt polskich, poczynając od Lecha I, następnie tekst „Ustawy rządowej” i „najpoźniejszych Konstytucji” (nie wolne od błędów) oraz pełen skład osobowy „Stanów skonfederowanych”.

DIARIUSZE

Diariusze sejmowe w drugiej połowie XVIII w. były już stałą praktyką wydawniczą

36. Kontynuacja Dyaryusza Seymu Ordynaryjnego Warszawskiego po skończonych Świętach Wielkanocnych, podług solwowania J.K.Mci. Tom III. Sesja 89 z dnia 16 kwietnia we czwartek [do sesji 137 z 10 sierpnia 1789].

Na końcu tomu: „Koniec tomu trzeciego Dyaryusza, którego dalsze Sessye w dziennikach są umieszczone”.

WYDANIA „USTAWY RZĄDOWEJ”

Jerzy Kowceki ustalił 14 wydań „Ustawy rządowej” wydrukowanych w czasie jej obowiązywania, a łączny ich nakład określił szacunkowo na „około 20 a nawet ponad 30 tys. egzemplarzy”.

37. Ustawa rządowa. Prawo uchwalone dnia 3 maja roku 1791. W Warszawie, w Drukarni Uprzywileiowanej M. Grölla, Księgarza Nadwornego J.K.Mci.

Karta tytułowa kłocka, zawierającego wszystkie prawa wchodzące w skład szeroko rozumianego pojęcia „Konstytucja 3 maja”, a otwartego obok (poz. 39).

38. Ustawa rządowa. W imię Boga w Trojcy Świętej Jedyne.

Jest to prawie identyczna pierwsza strona tego samego wydania. – Ekslibris Władysława Siedleckiego.

39. Straż. Prawo uchwalone dnia 1 czerwca 1791.

„Straż praw, czyni Rada Królewska do dozoru całości egzekucji praw Królówi dana”.

40. Kommissya Policji. Prawo uchwalone dnia 17 czerwca r. 1791.

Tak jak w „Ustawie rządowej”, w tym egzemplarzu widoczne są drobne różnice pomiędzy egzemplarzami tym, a z kłocka, świadczące o wielokrotnym dodrukowywaniu ustaw.

41-46. Ustawa rządowa. W Warszawie u P. Dufour. Konsyl. Nadw. J.K.Mci Dyrektora Druk. Korp. Kad. Reprinty, Kórnik, 1985 (oryginały: 1791).

47. Prawo Polityczne Narodu Polskiego, czyli Układ Rządu Rzeczypospolitey. Xsięga I. W Lublinie 1792, w Drukarni J.K.Mci XX Trynitarzów.

IV. RADOŚĆ I.. TARGOWICA

(Cabl. 4, poz. 48-59)

48. Dzień Trzeci Maia roku 1791. W Warszawie, nakładem i drukiem M. Grölla, Księg. JKM.

Autor Franciszek Siarczyński? – Miedziorytowa karta tytułowa.

49. Kazanie przy uroczystym obchodzie rocznicy narodzin J.K.Mci

Pana Naszego Miłościwego y zaprzysiężeniu Ustawy 3 maja r. 1791, zapadłej, miane dnia 17 stycznia r. 1792 w kościele farnym łomżyńskim przez X Przeczytańskiego S.P.
Miejsca i roku wydania nie podano.

50. Mowa szlachetnego Jmci Pana Jana Chryzostoma Całczyńskiego,

Prezydenta miasta stolecznego Krakowa, w Ratuszu krakowskim pod czas zapisania aktu elekcji urzędników i deputatów z mocy prawa, dnia 1go miesiąca sierpnia 1791 roku miana.

Miejsca i roku wydania nie podano.

51. JW. JP. Tomasza Dłuskiego, Podkomorzego Generalnego

województwa lubelskiego i z tegoż województwa Posła Seymu Walnego Warszawskiego, **Usprawiedliwienie się przed publicznością z manifestu przeciwko Ustawie** dnia 3 maia r[ok]u terażniejszego 1791, nastąpioney w grodzie warszawskim zaniesionego, swym i JW. Józefa Suffczyńskiego Starosty Dypułyckiego Kolegi swego imieniem wyrażone.

Miejsca i roku wydania nie podano.

52. Uniwersał generalny konfederacyi koronnej.

Z treści: „(...) dzień wybuchnienia spisku był naznaczony piąty maia, lecz (...) nagle wykonanie dzieła przyspieszyli i dzień trzeci maia został Epoką zbrodni przeciwko Rzeczypospolitey wykonanej (...). Dan pod Targowicą, dnia dziewiętnastego miesiąca maia tysiąc siedemsetnego dziewięćdziesiątego drugiego roku.

Szczesny Potocki General Artylleryi Koronnej
Generalney Marszałek Konfederacyi Koronnej.

Dyzma Boncza Tomaszewski Konfederacyi
Generalney Koronnej Sekretarz”.

53. **Konstytucja o Sądach Assesorskich Zadwornych i obowiązki Kanclerzów Obojga Narodów.** Ustanowiona r. 1793.

54. **Konstytucja o urządzeniu Kommissyow Porządkowych.** Ustanowiona r. 1793.

55. **Konstytucja o miastach wolnych Rzeczypospolitey.** Ustanowiona r. 1793.

56. **Konstytucja o seymikach W.X. Litt[ewskiego].** Ustanowiona r. 1793.

57. **Stanisława Nałęcz Hrabi Małachowskiego, Referendarza Koronnego, Marszałka Seymowego i Konfederacyi Prowincyy Koronnych, Orderów Polskich Kawalera, Manifest przeciw związkowi targowickiemu,** w księgach ziemiańskich warszawskich dnia 25go lipca 1792 roku uczyniony, a do ksiąg ziem. krakowskich dnia 3go sierpnia 1792 roku ku wiekopomney pamięci podany. Miejsce druku nieznanne. Nie weźniesz niż w 1809.

58. **O ustanowieniu i upadku Konstytucyi polskiej 3go maja 1791.** W Metz, 1793.

Autorzy: Ignacy Potocki, Stanisław Kostka Potocki, Hugo Kołłątaj, Franciszek Ksawery Dmochowski. – Wydrukowano w Krakowie u Jana Maja. Wydanie z tego samego roku, oznaczone: Lwów, tłoczono w Warszawie u pijarów. – Jest to pierwsza historia Sejmu Czteroletniego, natychmiast przetłumaczona przez Lindego na język niemiecki.

59. **List do Przyjaciela, odkrywający wszystkie czynności Kołłątaja w ciągu insurekcji.** Pisany roku 1795. Autor Aleksander Linkowski. Miejsce druku nieznanne.

V. O KONSTYTUCJI I CZASACH STANISŁAWOWSKICH

(Gabl. 5, poz. 60-76)

60. **O Polsce, iey dzieiach i Konstytucyi dzieło** w języku niemieckim **przez Franc[iszka] Józ[efa] Jekla** ułożone, a przez **Konstantego Słotwińskiego** zpolszczone, poprawione i przypisami pomnożone, w Lwowie r. 1819, nakładem Karola Wilda. Miedziorytowa karta tytułowa z portretem Kazimierza Wielkiego. W t. 2 wizerunek Zygmunta Augusta, t. 3 wydany w 1823 r. jest autorstwa Słotwińskiego.

61. **Polska, dzieje i rzeczy jej rozpatrywane przez Joachima Lelewela.** Tom VI. Poznań, nakł. księgarni Jana Konstantego Żupańskiego, 1859.

Wydanie 7, pierwsza edycja ukazała się w 1818 r. – **Treść:** 1. Panowanie króla polskiego Stanisława Augusta Poniatowskiego (obejmujące trzydziestoletnie usiłności narodu podźwignienia się, ocalenia bytu i niepodległości). – 2. Przypiski. – 3. Porównanie dwu powstań narodu polskiego w 1794 i 1830-1831.

62. **Sejm Czteroletni.** Napisał **X. Walerian Kalinka.** T. 1-3. We Lwowie, nakładem Księgarni Seyfartha i Czajkowskiego, 1884-1888.

63. **Władysław Smoleński, Ostatni rok Sejmu Wielkiego.** Kraków, G. Gebethner i Spółka, 1897.

64. **Tadeusz Korzon, Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta, 1764-1794.** Badania historyczne ze stanowiska ekonomicznego i administracyjnego. T. 1. Wyd. 2, z ilustracjami i dodatkami. Kraków, Warszawa, 1897. Oprawa wydawnicza z introligatorni P. Laskauer i W. Babicki.

65. **Polska w czasie trzech rozbiorów 1772-1799.** Studya do historyi ducha i obyczaju **J[ózefa] I[gnacego] Kraszewskiego,** z 106 ilustracyami oraz mapą kolorową Polski z czasów Stanisława Augusta. Przedmowa prof. **Szymona Askenazego.** T. I. Warszawa, nakł. Gebethnera i Wolffa, 1902. Oprawa z introligatorni Jana Franciszka Pugeta w Warszawie.

66. **Tadeusz Kościuszko.** Na setną rocznicę zgonu Naczelnika. Życie – czyny – duch. Napisał dr **Feliks Koneczny.** Wielkopolska Księgarnia Nakładowa Karola Rzepeckiego w Poznaniu, 1917. Opr. wg projektu Bronisławy Konecznej. Eklibris Wacława Tokarza.

67. **Kazimierz Bartoszewicz, Konstytucja 3 maja.** (Kronika dni kwietniowych i majowych w Warszawie w r. 1791). Warszawa, Druk. A.T. Jezierskiego, 1906.

68. **Adam Skalkowski, Towarzystwo Przyjaciół Konstytucji 3 maja.** Poznań MCMCCC [1930].

69. **Jerzy Łojek, Geneza i obalenie Konstytucji 3 maja.** Polityka zagraniczna Rzeczypospolitey 1787-1792. Wydawnictwo Lubelskie, 1986.

70. **Senatorowie i posłowie Sejmu Wielkiego.** Opracowanie **Jerzy Kowecki,** noty biograficzne **Hanna Małachowicz.** Warszawa, Wydawnictwo Sejmowe, 1991.

71. **Pamiętka Pochodu Narodowego 3 maja 1916 r.** Nakładem: Chlebowski i Michałowski p.f. „Świt”, Warszawa. Na okładce: 3 Maja 1916. Pochód narodowy w Warszawie.

72. Album ilustrujące uroczysty obchód 125-ej rocznicy Konstytucji 3 maja. Zdjęcia fotograficzne i wydawnictwo Mariana Fuksa, Jerozolimska 49.

Na okładce: 1791-1916. 3 Maj w Warszawie. Album.

Pod spodem:

72a. Album z historią. „Stolica”, Magazyn „Życia Warszawy” 2002, nr 4 (11 maja).

73. Konstytucja 3 maja 1791. Statut Zgromadzenia Przyjaciół Konstytucji. Opracował Jerzy Kowecki, przedmową opatrzył Bogusław Leśnodorski. Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1981.

74-76. [Pamiątkowe żetony:] 1. Dar narodowy 3go Maja. – 2. Trzeci Maja, TSL [Towarzystwo Szkoły Ludowej]. – 3. 1791-1916. Pam. Konstytucji 3 V.

Trzy metalowe żetony uczestników obchodów rocznic Konstytucji.

VI. O WOLNĄ POLSKĘ

(Antyrama 1 i 2, poz. 77-110)

ODEZWY

77. „Obywatele! Obchodzimy piękną, świętą dla każdego Polaka rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 maja 1791 r. (...) zmierzająca do podniesienia z upadku nieszczęśliwej Ojczyzny, nie dała błogich rezultatów jedynie dlatego, że stanęła jej w poprzek zbójcka przemoc moskiewska. Moskwa przy udziale podłych lub oglupionych zdrajców Ojczyzny zniszczyła wielkie dzieło odrodzenia Polski. (...) przeciw hordom moskiewskim walczą armie potężnych mocarstw (...) Do broni zatem, rodacy!

Komitety Okręgowe Zagłębia Dąbrowskiego, następ[ujących] organizacji: Liga Kobiet, Polska Partia Socjalistyczna, Związek Chłopski, Związek Młodzieży Niepodległościowej, Związek Patryjotów.

Zagłębie Dąbrowskie, w maju 1915 r.”

78. „Rodacy! Święcimy dzisiaj rocznicę Konstytucji Trzeciego Maja – wielki dzień otrzeźwienia Narodu, rezultat długich prac (...), byśmy mogli bez wstydu mówić o Wielkiej Konstytucji, by nie obezwładnił nas piekielny wąż Targowicy!

Komitet Okręgowy Zjednoczonych Stronnictw Niepodległościowych w Łodzi.

Łódź, 3 maja 1915 roku”.

79. „Rodacy! (...) Twórcy Konstytucji trzeciego maja zrozumieli, że Rosja kopie pod Polską grób, (...) uśpiwszy (...) czujność (...) obłudnymi obietnicami (...). Nadeszła chwila wykonania testamentu Wielkiego Sejmu (...). Więc naprzód, bracia, do broni!

Komitet Narodowy Zjednoczonych Stronnictw i Grup Niepodległościowych w Sosnowcu”. [Maj 1915].

CZASOPISMA

80-81. Skaut. Wyd. Związek Polskich Gmin Towarzystw Sokolich. Red. odp. Kazimierz Wyrzykowski. T. 2: 1913, nr 16 (3 maja) i nr 17 (15 maja).

82. Godzina Polski. Działanie polskiej na pamiątkę obchodu 3 maja. 1916.

Jednodniówka.

83. Nauczyciel Polski. Organ nauczycielstwa szkół powszechnych zrzeszonego w Polskim Tow. Pedagogicznym. Tygodnik. Wyd. i odp. red. Stanisław Jankowski. Przemyśl. Rok 1: 1919, nr 1 (3 maja).

84. Pobudka. Ilustrowany dwutygodnik Związku Szlachty Zagrodowej. Red. i wyd. Tomasz Grochowski. Przemyśl. Rok. 5: 1939, nr 9 (1 maja).

Z treści: „Dzień uchwalenia Konstytucji, która zaimponowała całemu światu, stał się dla Polski chlubą po wieczne czasy. I po wsze czasy przyświecać będzie Polsce hasło zawarte w tej konstytucji: «Dobro Rzeczypospolitej najwyższym naszym prawem»”.

85. Szaniec. Dwutygodnik poświęcony sprawom Polski w niewoli. Warszawa. Rok 4: 1942, nr 9 (1 maja).

Z treści: „Dzień trzeci maja (...) obchodzony będzie w tym roku na całym globe (...). Polska stała się symbolem zwycięstwa ducha nad (...) bydlęciami ludzkim spod znaku swastyki (...). I tylko Ona sama obchodzić będzie święto swoje – najciszej (...). Żyje i żyć będzie!”.

86. Tygodnik Mazowsze. NSZZ „Solidarność” Regionu Mazowsze. Warszawa 1987, nr 209/210 (6 maja).

Z treści: „[Kronika] 3 maja. W Warszawie. (...) ludzie zaczęli wycofywać się z powrotem do kościoła. Ubecy wychwytywali stojących najbliżej wejścia (...), wpadli do środka (...). MO użyło ręcznych miotaczy gazowych.

W Krakowie (...) bito (...) Zatrzymano ok. 200 osób, a kilkanaście zostało poważnie pobitych.

We Wrocławiu wyrwano transparenty i flagi, bito.

W Siedlcach Milicja nie interweniowała”.

FILATELIA

87. Koperta: Konstytucja 3 maja 1791, ze znaczkiem: „Polska Poczta Solidarności 1791-1985”, wydane 3 maja 1986.

88-91. Znaczki: „Poczta Nowa Huta HLS [Huta Lenina, Solidarność]”, upamiętniające TSL [Towarzystwo Szkoły Ludowej] i Konstytucję 3 maja.

92. Cegielka: 3 maja rok 1984, na dział[alność] wydaw[niczą] 25 zł. NSZZ Solidarność Reg. Mazowsze TK MOS Sprawiedliwość.

93. Konstytucja 3 maja 1791. Kraków, nakł. Maurycego Stankiewicza, 1891.

Przedruk z t. 9 „Volumina legum”, wydanego przez Akademię (sic!) Umiejętności w Krakowie [1889].

94. Odczyt w stuletnią rocznicę Konstytucji 3 maja. Napisał **Juliusz Miklaszewski**. Kraków, nakładem Ignacego Żółtowskiego, 1891.

95. Trzeci Maja. Lwów, nakładem Księgarni Polskiej, 1891.
Na okładce: Trzeci Maja. Szkic historyczno-społeczny.

96. Album portretów, rycin i widoków, odnoszących się do Konstytucji 3 maja. Zebrał **Kazimierz Bartoszewicz**. Kraków, nakładem K. Bartoszewicza, 1892.

97. 3 maja 1791. Zarys dziejów Konstytucji trzeciego maja z dołączeniem samej „Ustawy rządowej”, poprzedzonej objaśnieniami. Z 12 portretami i życiorysami współczesnych osobistości. Kraków, Krakowska Drukarnia Nakładowa, 1914.

98. Czym jest dla nas Ustawa 3 maja 1791 r. Maj 1915 r.
Miejsca wydania nie podano.

99. O Sejmie Wielkim i Konstytucji 3-go maja. Napisała **Helena Ceysingerówna**. Warszawa, Komitet Obchodu Rocznic, 1916.

100. Konstytucja 3 maja 1791-go roku. Opracował **Edmund Jezierski**. Warszawa, nakładem Księgarni I. Rzepeckiego, 1916 (Pamiętniki Polskie ; nr 6).

101. Józef Siemieński, Konstytucja 3 maja 1791 jako wyraz polskiej kultury politycznej. Odczyt wygłoszony na uroczystym obchodzie

rocznicy 3 maja w Uniwersytecie Warszawskim. Warszawa, nakładem „Koła Prawników” Studentów UW, 1916.
Ekslibris Romana Nowoszewskiego.

102. 3 maj. Kazanie ks. dra **Władysława Bandurskiego** biskupa. Warszawa. Tow. Szerz. Ośw. Druk. Słowem. (Biblioteka Nowości ; nr 58). Tytuł okładowy. – Kazanie „wygłoszone w 125 rocznicę (...) w kościele Św. Michała w Wiedniu d. 3/5 1916”.

103. Stanisław Kutrzeba, Konstytucja trzeciego maja 1791 roku. Wyd. drugie. Kraków, G. Gebethner i Spółka.
Ukazało się w czasie I wojny światowej.

104. Konstytucja trzeciego maja. Napisał **Artur Śliwiński**. Warszawa, Komitet obchodu Rocznic, 3 maja 1916.

105. Katechizm narodowy z r. 1791-go. Wydał **Henryk Mościcki**. Wyd. drugie. Warszawa [i in.], nakładem Gebethnera i Wolffa, 1925.

106. Toż. Reprint z okresu stanu wojennego. Kraków.
W rzeczywistości: Warszawa, Wydawnictwo „Nadzieja”. – Reprint wykonano z powyższego egzemplarza.

107. Józef Stemler, Trzeci maj. Święto radości i ofiary. Uwagi organizacyjne. Myśli i materiały do przemówień. Pieśni i deklamacje. Zabawy. Program wieczornicy. Obrazki sceniczne **Anny Nagórskiej**. Wydanie drugie, rozszerzone. Warszawa 1927. (Biblioteka Centralnego Biura Polskiej Macierzy Szkolnej).

108. Jacek Strzałkowski, Pamiątki medalierskie rocznic uchwalenia Konstytucji 3-go maja. Łódź, Polskie Towarzystwo Archeologiczne i Numizmatyczne Oddział w Łodzi, 1981.

DRUKI PODZIEMNE

109. Jerzy Łojek, Szansa Konstytucji 3 maja. Warszawa, Wydawnictwo „Głos”, 1984.
Przedruk z: „Studium Społecznej Nauki Kościoła” z. 3.

110. Portret Moskwy (...). Wydawnictwo „Nadzieja”.
Wstęp Władysław Bartoszewski. Reprint wydany w podziemiu w stanie wojennym (1985)* z oryginału „Portretu” pokazanego w gablocie 1 (poz. 15). Ekslibris w oryginale wykonany w „gumkorycie” przez Henryka Miedzińskiego, a następnie wydrukowany przez Krzysztofa Jerominka w Doświadczalnej Drukarni Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie.

* Dla mnie w roku 1985 nadal był stan wojenny.

VII. POSIEW TARGOWICY

(Antyrama 3, poz. 111-113)

ULOTKI

111. „Hymn Narodowy (na melodię przez Haydna). Tekst najwyższym reskryptem jego C.K. Apost. Mości z dnia 23 września 1854 za autentyczny ogłoszony (...)”.

Jednostronny druk ulotny. **Z treści:** „Austria będzie wiecznie stać!”.

112. „Przysięgam (...) Najmiłościwшему Wielkiemu Panu cesarzowi Aleksandrowi [II] Mikołajewiczowi, Samowładcy Wszech Rosyi, Królowi polskiemu (...) służyć (...) być posłusznym (...)”.

Treść przysięgi wypada dokończyć słowami: „i donosić”. – Druk ulotny z lat 1855-1881, z tekstem przysięgi w języku polskim i rosyjskim.

113. „Rodacy! Od sierpnia 1980 roku prowadzimy wojnę. (...)”.

Z treści: „(...) W sprawie podpisywania deklaracji lojalności (...). Zastanów się, i Ty możesz dostać do podpisania to oświadczenie: (...) Cięży na mnie obowiązek (...) strzec władzy ludowej (...) Mając na względzie socjalistyczny rozwój PRL”.

Klub Wolnych Polaków

– Ulotka powielana, kolportowana w Elblągu, tekst „deklaracji” z przywołaniem pisma Wojciecha Jaruzelskiego, szefa Urzędu Rady Ministrów, z 17 grudnia 1981 r. (początek stanu wojennego).

HISTORIA DRUKAMI PISANA

Oto wystawa autorska Wojciecha Kochlewskiego, i to autorska w dwójnasób, jest on bowiem nie tylko pomysłodawcą ekspozycji (scenariusz), ale i właścicielem wszystkich pokazywanych druków. Nie mówiąc już o katalogu, który też wyszedł spod jego pióra (czy raczej długopisu). Co prawda przyjął, jak powiada, wiele życzliwych uwag i propozycji (Świerżowskiego i Nowoszewskiego), ale przecież nie wszystkie i nie w pełni. Co zrozumiale.

Autor wystawy nie tylko prezentuje na niej bibliofilskie okazy ze swego księgozbioru – a nie brak pośród nich książkowych rarytasów, smakowitości – ale też poprzez osobisty dobór tych druków daje wyraz swemu rozumieniu historii, biegu dziejów, w którym jeden nierozwalny ciąg tworzą: Sejm Czteroletni – Konstytucja 3 maja – targowica – utrata niepodległości – patriotyczne starania o odzyskanie bytu państwowego – ale również „posiew targowicy”, czyli lojalni wiernopoddani z różnych lat.

Historyczny komentarz autorski współtworzą zarówno zasadnicze opisy bibliograficzne druków (ich tytuły, nazwiska autorów, wydawców i drukarzy, miejsce wydania), jak i opisy uzupełniające, tzw. adnotacje (cytat, nota, czasem wyjaśnienie, dopowiedzenie). Dopowiada zresztą Kochlewski powściągliwie, pozostawiając szerokie pole wiedzy i bystrości oglądających. Co jest tylko dodatkowym walorem wystawy.

Pamiętamy, jak w dwunastej Księdze zabrzmiiał „Polonez Trzeciego Maja”. A gdy tak grał, „wiara się skupiła wkoło mistrza” Jankiela.

Cieszył ich i rozrzewniał ten śpiew narodowy.

Tak rozmyślając, smutnie pochylili głowy!

Pochylmy się i my – już bez smutku – nad książkami, z których niejedna pamięta tamte lata i wydarzenia. Wielkie i historyczne, wzniosłe i bolesne. Pamięta, bo przecież ten zadrukowany papier był świadkiem owych wydarzeń. Gdyby tak umiał mówić...

NOTA WYDAWNICZA

Eksponaty rozmieszczone w pięciu gablotach i na trzech antyramach, odpowiadających numeracji działom niniejszego katalogu. Opisy katalogowe poszczególnych druków oddają możliwie wiernie treść ich kart tytułowych, z zachowaniem języka epoki i ówczesnej pisowni (np. xięga, proiekt, sukcesyji). Uwspółcześniono jednak interpunkcję, ograniczając też użycie wielkich liter. Oprócz nazw własnych, wielkie litery zachowano w godnościach i tytułach (np. Hetman, Referendarz Koronny, Kanclerz), kasując je w wyrazach pospolitych (np. Urzędnik, do Druku Podane w Roku, Proiekt). Zgodnie z dzisiejszymi zasadami piszemy konsekwentnie: Konstytucja 3 maja, Ustawa rządowa.

W przypadku publikacji kilkutomowych w katalogu opisujemy tom (tomy), które pokazano na wystawie. Opustki tekstu zaznaczono wielokropkiem w nawiasach okrągłych (...), natomiast nieliczne dodatki i uzupełnienia, pochodzące od opracowujących katalog, ujęto w nawiasy kwadratowe []. Indeks nazwisk powinien ułatwić wyszukanie żadanego tytułu.

Roman Nowoszewski

INDEKS NAZWISK I TYTUŁÓW ANONIMOWYCH

3 maja 1791. *Zarys dziejów*
Konstytucji 97

Actum in curia regia Vars. 26, 27
Album z historii (artykuł) 72a
Aleksander II 112
Andrzej Grabowski 28
Anonim patrz: Małachowski S.
Askenazy Szymon 65

Babicki Władysław 64
Bandurski Władysław 102
Bartoszewicz Kazimierz 67, 96
Bartoszewski Władysław 110
Bielłozor Mateusz 2
Bulhakow Jakob 34

Calczyński Jan Chryzostom 50
Cegielka 92
Ceyssingerówna Helena 99
Chlebowski Bronisław? 71
Chudek Józef 25
Czacki Tadeusz 16
Czajkowski Damian 62
Czym jest dla nas Ustawa 3 maja 98

Dłuski Tomasz 51
Dmochowski Franciszek Ksawery 58
Doniesienie Gazety Narodowej
y Obcey 32
Dufour Piotr 7, 16, 41-46
Działłyński Ignacy Józef 28

Estreicher Karol 21, s. 7

Franciszek Józef 111
Fuks Marian 72

Gazeta Narodowa y Obca 31
Gebethnerowie 63, 65, 103, 105, 106
Godzina Polski (jednodniówka) 82
Goliński Zbigniew 28
Gomulicki Juliusz Wiktor 25
Grabowski Andrzej 28
Grochowski Tomasz 84
Gröll Michał 8, 11, 12, 20, 23, 37, 48
Gurowski Władysław 24

Haydn Joseph 111

Jankiel 21

Jankowski Stanisław 83
Jaruzelski Wojciech 113
Jekl Franciszek Józef 60
Jełowiecki Aleksander 30
Jerominek Krzysztof 110
Jezierski Aleksander Tadeusz 67
Jezierski Edmund 100
Jezierski Franciszek Salezy 17, 23
Jezierski Jacek Hyacynt 8

Kalendarzyk Narodowy y Obcy 35
Kalinka Walerian 62
Karp Maurycy Franciszek 10
Kazimierz Wielki 60
Kollataj Hugo 9, 11, 12, 13, 17, 20,
58, 59

Koltuniak Eugeniusz s. 5
Kommissya Policyi 40
Konarski Stanisław Hieronim 3
Koneczna Bronisława 66
Koneczny Feliks 66
Konstytucja (Ustawa) 3 maja 29,
37, 38, 40, 41-46, 93,

Konstytucja o miastach wolnych 55
Konstytucja o Sądach... 53
Konstytucja o sejmikach W.X. Litt. 56
Konstytucja o urzędzeniu
Kommissyow Porządkowych 54
Kontynuacja Dyaryuszu Seymu
Ordynaryjnego Warszawskiego 36

Korzon Tadeusz 64
Kościszko Tadeusz 66
Kowecki Jerzy 70, 73, s. 10
Kraszewski Józef Ignacy 65
Krzykowski Leonard 14
Kutrzeba Stanisław 103

Laskauer Piotr 64
Lech I 35
Lelewel Joachim 61
Lenin Włodzimierz Iljicz 88-91
Leśnodorski Bogusław 73
Linde Samuel Bogumił 58
Linkowski Aleksander 59

Łobarzewski Ignacy Łada [Piotr] 24
Łojek Jerzy 69, 109

Maj Jan 58
Makulski Franciszek Jaxa 15, 110,
s. 5

Małachowicz Hanna 70
Małachowski Stanisław (Anonim) 9,
11, 57
Miasta nasze królewskie... 26
Michałowski 71
Mickiewicz Adam 30, s. 4, 5
Miedziński Henryk 110
Miklaszewski Juliusz 94
Mostowski Tadeusz 31, 35
Mościcki Henryk 105

Nagórska Anna 107
Naruszewicz Adam 25
Nauczyciel Polski 83
Nax Jan Ferdynand 7
Niemcewicz Julian Ursyn 31
Nowoszewski Roman 101, s. 21

Obywatele! (odezwa) 77

Pamiętna Pochodu Narodowego
3 maja 1916 r. 71
Pawlikowski Józef 10
Pewien (pseudonim) 21
Pilichowski Dawid Zygmunt 10
Pobudka 84

Poniatowski Michał Jerzy 10
Potocki Ignacy 58
Potocki Stanisław Kostka 58
Potocki Stanisław Szczepny 52
Prawo Polityczne Narodu Polskie-
go 47
Przeczytański (Patrycy, Stefan) 49
Puget Jan Franciszek 65

Rodacy! (odezwa) 78, 79
Rzepecki Ignacy 100
Rzepecki Karol 66
Rzewuski Seweryn 19, 20

Seyfarth Gustaw 62
Siarczyński Franciszek 48
Siedlecki Władysław 38
Siemieński Józef 101
Skalkowski Adam 68
Skarga Piotr 1
Skaut 80-81
Skrzetuski Wincenty 5
Skulski Adam 28
Slotwiński Konstanty 60
Smoleński Władysław 63
Sołtykowiec Józef 17
Stanisław August Poniatowski 33,

49, 61, 64, 65
Stanisław Leszczyński 2, s. 4
Stankiewicz Maurycy 93
Staszic Stanisław 6
Stemler Józef 107
Stolica 72a
Straż. Prawo... 39
Strzałkowski Jacek 108
Suffczyński Józef 51
Sulkowski August 24
Szaniec 85
Szenic Stanisław 15

Śliwiński Artur 104
Świerzowski Kasper s. 5, 21
Taszycki Gabriel 21
Tokarz Wacław 66
Tomaszewski Dyzma Bończa 52
Treść pism różnych 22
Trzeci maja. Szkic historyczno-
społeczny 95
Turski Woyciech 13, 18
Tygodnik Mazowsze 86

Ustawa rządowa patrz: Konstytucja
(Ustawa) 3 maja

Volumina legum 93

Walewski Ksawery 21
Weyssenhof Józef 31
Wielhorski Michał 4
Wild Karol 60
Wolffowie 65, 105, 106
Wybicki Józef Rufin 10
Wyrzykowski Kazimierz 80-81

Zamoyski Jan 6, 7
Zamoyski Andrzej (Jędrzej) 10
Zarzecki Adam 12
Zawadzki Piotr 13, 15, 18, 35, s. 5
Zawadzki Wacław Józef (Puchatek)
3, 12, 16
Znaczki pocztowe 87, 88-91
Zygmunt August 60
Zygmunt III 1
Zółtowski Ignacy 94

Żetony pamiątkowe 74-76
Żupański Jan Konstanty 61
Życie Warszawy 72a

Marii Magdalenie Miller
i Kasprowi Świerzowskiemu,
Komilitonom miłym,
oraz pani Annie Bąk z Szymbarku,
którzy tę wystawę i nas mile gościli
– serdeczne dzięki

Katalog ten,
z nadanym numerem
ISBN 83-920864-0-6,
pod redakcją i przy wydatnej pomocy
Romana Nowoszewskiego,
(wiele druków tu prezentowanych ma plakiety donacyjne
z Jego nazwiskiem),
drukem i w opracowaniu graficznym
mego syna Witolda,
(ukłon obu im niski),
drukem w spółce Enaf w Warszawie,
wydałem w oznaczonej liczbie egzemplarzy
sumptem własnym, numerując je następująco:

arytmetycznie
od 1 do 150
P.T. Zwiedzającym (i nie tylko);

kościelnie
od I do L
Komilitonom

oraz

alfabetycznie z polską,
od A do Ż.

A wszystkie sygnowali swymi cyframi
W.K. oraz R.N.

Ponadto
te oznaczone kościelnie i alfabetycznie
zaopatrzone w „Laudację”
wypowiedzianą przeze mnie
podczas otwarcia wystawy
dnia 30 kwietnia A.D. 2004

Wojciech Kochlewski

Egz.

Targowicę tworzyli nie tylko szubrawcy, ludzie podli. Przystąpili do nich i tacy, którzy uważali, że tylko w ten sposób można było „coś” z Polski ocalić. Przystępowali do niej w dobrej wierze. Chciał do niej przystąpić też Kołłątaj. Historia jednoznacznie pokazała, że w ten sposób ocalić nic nie było można. Nie przez Targowicę wiodła droga do Polski.

O wolność można było walczyć zbrojnie, tak jak w konfederacji barskiej, i umysłami, tak jak podczas Sejmu Wielkiego, tylko wtenczas, gdy imperium było zajęte na innych granicach.

W XVIII wieku nie udało się, nie udało się też w wieku XIX. Ale myśl polityczna Sejmu naprawdę Wielkiego przetrwała i wydała owoce. Ta myśl polityczna i Legenda Konstytucji 3 maja pomogła i w 1918, i w 1989. Musimy ją pielęgnować. Jest naszym Dziełem Narodowym.

stkiemi ludzkiemi siłami tej całej Konstytucyi, i takową Przysięgę za Hasło szczerelney miłości Ojczyzny dając, wykonanie oney nakazujemy natychmiast tu w Warszawie przez wszystkie Komiszye i Jurydykcyę Sadowe, niemniej przez Woysko tu przytomne, a w ciągu naydaley Miesiąca od Daty niniejszego Prawa, za ordynansem Komiszyi Woyskowej, przez całe Woysko Narodowe w Państwach Korony Polskiej i W. X. Litewskiego konstytuujące. Wyznaczenie Nabożeństwa w jednym Dniu po wszystkich w całym Kraiu Kościołach, to jest: Dnia Osmego Miesiąca Maja Roku bieżącego, na podziękowanie BOGU za zdarzoną chwilę pomyślną wydobycia Polski z pod Przemocy obcey i nieładu Domowego, za przywrócenie Rządu, który nayskuteczniej Wolność Naszą prawdziwą, i Celość Polski zabezpieczyć może, za postawienie tym sposobem Ojczyzny Naszey na stopniu mogącym prawdziwą w oczach Europy zyskać iędy Konsyderaacy Przewielebnym Biskupom zalecamy, naczynając Dzień Świętego Stanisława Biskupa Męczennika Patrona Korony Polskiej za uroczysty w Roku, który My i Potomkowie Nasi obchodziliśmy będzimy, za Dzień poświęcony Naywyższej Opatrznosci, po którym Ojczyzna sniała i bezpieczniej po tylu nieszczęśliwych odetchnąć może. Chcemy orsz, aby Duchowieństwo tak Świątkie iako i Zakonne w Naukach Chrześcijańskich, które prawowiernemu winno ludowi nieprzestawało, zachęcać wszystkich do podobnych BOGU dziełczynności; aby zaś potomne wieki tym silniej czuć mogły, iż Dzieło tak pożądane pomimo naywiększe trudności i przeszkody, za pomocą Naywyższego Iorami Narodów Rządzącego skutku przywodziąc, nieutraciłimy tej szczęśliwey dla ocalenia Narodu pracy, uchwalamy, aby na tę pamiątkę Kościół ex uno wszystkich Stanów był wystawiony, i naywyższej Opatrznosci poświęcony.

Uczyniwszy zadosyć radości powszechney, daliśmy pilne oko na ubezpieczenie tej Konstytucyi, stanowiąc: iż ktobykolwiek śmiał być przeciwnym niniejszey Konstytucyi, lub targę się na iędy zepsucie, albo wzruszać spokojność dobrego, i szczęśliwym być zaczynającego Narodu przez zasiewanie nieufności, przewrotne tłómaczenie Konstytucyi, a tym bardziej przez formowanie iakiegokolwiek w Kraiu Rokoszu, czyli Konfederacyi oney przodkował, lub iakowym sposobem do tego dokładał się; ten ze Nieprzyjaciela Ojczyzny, za iędy Zdraycę, za Buntownika uznany, naysurowszemi Karami natychmiast przez Sąd Seymowy ukarany będzie. Dla czego nakazujemy, aby Sąd Seymowy w komplecie nieprzerwanym tu w Warszawie ugiłował się. Sessye swoie od Dnia do Dnia limitował, wszystkich zaś donięciowych sobie, przez dobrze osiadłego Obywatela Delacyą biorącego, w asystencyi Instyगतoców Obojga Narodów, o podnoszenie Rokoszu lub namawianie do niego natychmiast sądził, o Osobach wyrokowi swemu mających podlegać ubezpieczal się, do czego Woyska Narodowe za zniesieniem się Sądu w Władzę wykonawczą mają być gotowe i powolne.

Stanisław Natęca Małachowski Ref. W. K. Kazimierz Xiąże Sapiela Generał Ar-
Seymowy i Konfederacyi Prowincyi Ko. tylleryi Lit: Marszałek Konfederacyi Wo Xa Litgo.

Josef Korwin Korszakowski Biskup Jullan: i Kurlan: N. Kondytor Biskupstwa Wileńskiego Deputowany. Antoni Xis Jablonowski Kasztelan Krakowski Deputat z Senatu z Małey Polski. Symeon Kazimierz Szaydłowski Kasztelan Zarzadowy z Senatu Prowincyi Małey Polskiej menu propria. Franciszek Antoni na Kwilczu Kwilecki Kasztelan Kaliski Deputowany do Konstytucyi z Senatu z Prowincyi Wielko-Polskiej. Kazimierz Konst: Płater Kasztelan Generalu Trockiego Deputowany do Konstytucyi z Senatu z Prowincyi Lit: Waleryan Strojowski Podkomorzy Buski Poteł Wafyński z Mało-Polski Deputat do Konstytucyi. Stanisław Kuska Potecki Poteł Lubelski Dep: do Kon: z Prowincyi Mało-Polskiej nip: Jan Napomucen Zbolski P. Ziemi: Dobry: Deput: do Kon: z Prow: Wielki: mpr: Tomasz Nusiowski Łowczy i Poteł Ziemi Wyszog: Deputowany z Prow: Wielki: Josef Radziński Podkomorzy i Poteł Ziemi Zakroczymskiej Deputowany do Konstytucyi z Prowincyi Wielko-Polskiej mpr: Jęf Zabiełło Poteł z Księstwa Zmudzkiego Deputowany do Kontry: Jacek Partkamer Poteł Wierwa Mińskiego Deputowany do Konstytucyi z Prowincyi W. Xa Litgo. Por: Cypus Constitutionis in Acta promissionis ingrossationem, originalu eiusdem eidem offerenti praevis Officii sui Oratione est extraditum.

Adam Skulski Del Cran
Morawski

H E R M A N mp.